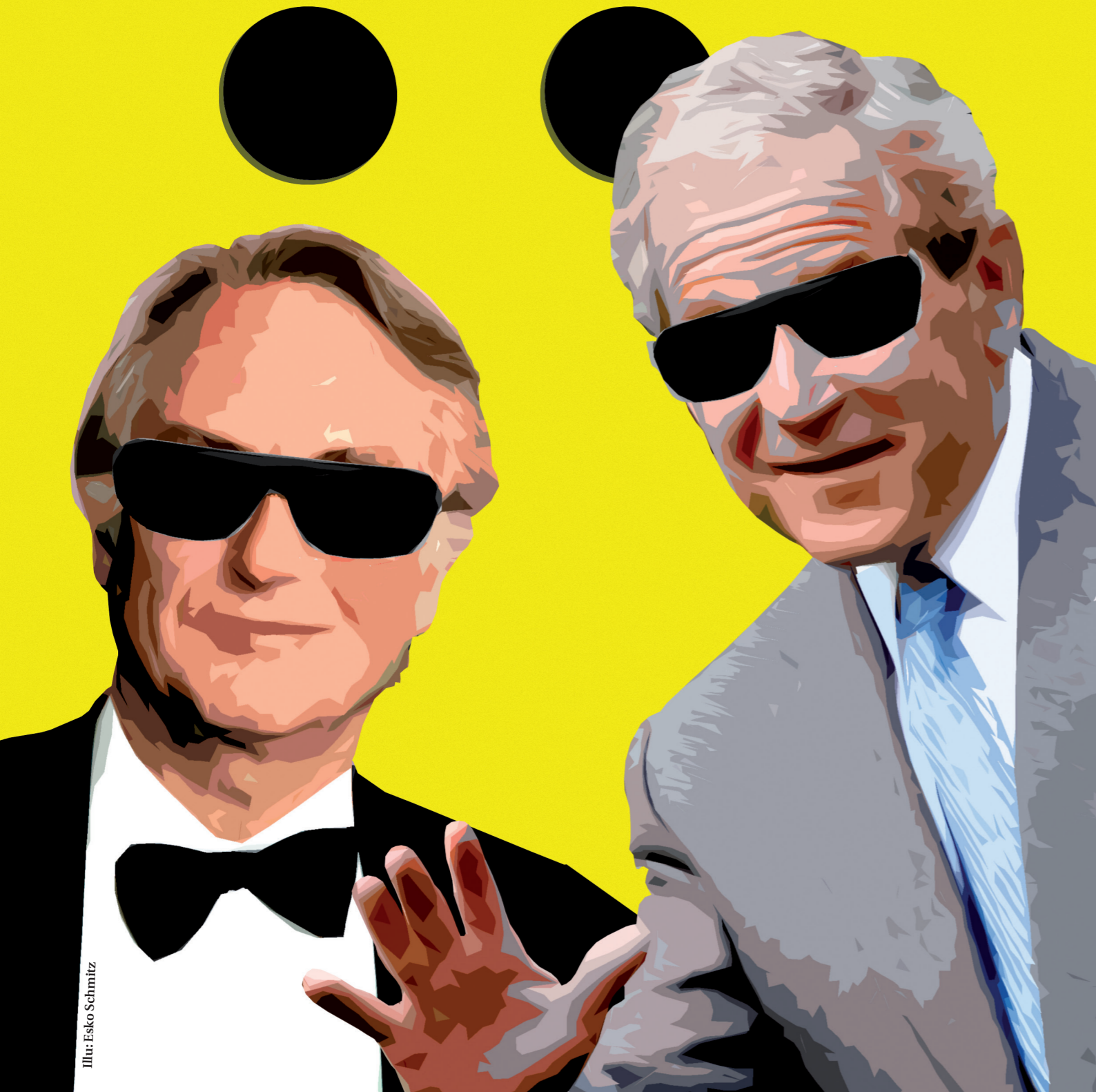

Welcome
Dawkie!

Welcome
Dubya!

KREATIONISTER KONTRA DARWINISTER – EN MISSFÖRSTÅDD KONFLIKT

Motsättningen mellan kreationister och darwinister framställs ofta i förenklade termer. Lars Hertzberg vill visa på två förenklingar. Den första sker när kreationisterna säger sig vilja framlägga argument mot evolutionstanken. Men egentligen är det inte lätt att förstå vad det skulle innebära att förneka evolutionen. Den andra sker när kreationisterna utmålas som vetenskapsfientliga och darwinisterna som förespråkare av vetenskapliga förhållningssätt. Hertzberg säger att ovetenskapligheten i själva verket tycks vara väl företrädd på båda sidor av skiljelinjen.

Text: Lars Hertzberg

A

nta att man förnekar evolutionstanken – exakt vad är det man i så fall förnekar? Det har uppstått bakteriestammar (t.ex. tuberkulosebakterier, sjukhusbakterier) som är resistenta mot antibiotika. Förklaringen är att några bakterier genom naturlig variation råkar vara resistenta, och när patienter behandlas med antibiotika är det dessa bakterier som överlever, de får flera tillfällen att fortplanta sig än de som inte är resistenta, och därigenom kommer de småningom att bli dominanta inom bakteriepopulationen. På ett liknande sätt blev moskiter på 1940-talet okänsliga för DDT.

Hur ska en konsekvent kreationist förhålla sig till dessa välbelagda fenomen? Ska han förneka dem, eller kan han gå med på att det förekommer sådana här små naturliga gallringar, men hävda att de inte räcker till för att förklara de stora utvecklingslinjerna inom biologin? Ifall han väljer det senare alternativet, så blir frågan var han drar gränsen mellan det som kan och det som inte kan förklaras inom evolutionstankens ram – och varför han i så fall drar den just där. Ett försök att avvisa bakteriell resistens som exempel på evolution finns i artikeln "Antibiotic Resistance of Bacteria: An Example of Evolution in Action?" av **Georgia Purdom**.

Här bör man minnas att evolutionstanken inte i sig förutsätter några specifika beskrivningar av hur enskilda djur eller växtarter har uppkommit, utan snarare erbjuder en allmän modell för hur sådana beskrivningar kunde se ut.

Enligt en populär föreställning upptäckte **Darwin** vissa mekanismer som förklarade arternas uppkomst: "naturligt urval genom de bäst anpassades överlevnad". Det här är på sätt och vis vilseledande. De företeelser Darwin pekade på – variationer mellan individer, konkurrens om utrymme för överlevnad och fortplantning – var saker som varje iakttagare av naturfenomenen måste ha varit medveten om sedan tidernas begynnelse. Darwin visade egentligen bara, att om vi kombinerar det vi vet på rätt sätt, så är detta allt vi behöver göra för att få en föreställning om hur arterna kan ha kommit till. Litet tillspetsat kunde man säga att han insåg att det inte behövs någon ny eller specifik förklaring. Det som behövs är djärvheten att dra konsekvenserna av det vi alla vet till sin yttersta spets. Darwins idé var alltså inte en vetenskaplig teori i vanlig mening – därför föredrar jag att tala om evolutionstanken.

Tankegången blir kanske klarare om vi svänger på frågan. Anta att det inte skulle uppstå resistens bland bakterier som bekämpas med antibiotika. I så fall skulle detta kräva en särskild förklaring, en hänvisning till någon mekanism som förhindrar den naturliga gallringen.

Men om det inte behövs någon specifik förklaring, om de underliggande företeelserna är välbekanta, vad är det då som kreationisterna i grund och botten ifrågasätter? Hur skiljer sig vår värld enligt deras uppfattning från en värld där det förekommer en biologisk evolution?

I Purdoms artikel kommer missförståndet klart och tydligt till uttryck. Om forskningen kring bakteriell resistens skriver hon: "These bacteria are being studied by evolutionary scientists with the hope that they will reveal secrets as to how molecules-to-man evolution could have happened." Vad hon inte verkar ha förstått är att evolutionen inte bygger på några hemligheter, allra minst hemligheter av ett slag man kan uppdaga genom att studera organismer av en

viss art. Och eftersom evolutionstanken räknar med statistiska förändringar bland stora populationer över ofantligt lång tid kan den över huvud taget inte bekräftas eller vederläggas genom iakttagelser av enskilda skeenden.

Kort sagt: det är oklart vad det innebär att förkasta evolutionstanken, och det är svårt att föreställa sig att någon skulle göra det med eftertanke.

Under hela sin historia har darwinismen förbundits med ideologiska anspråk. Charles Darwin var själv rädd för de konflikter evolutionstanken väntades ge upphov till, och det har hävdats att det var denna rädsla som fick honom att uppskjuta färdigställandet av *The Origin of Species*. Han var av allt att döma en person av vetenskapligt sinnelag, något som svårligen kan sägas om vissa av hans anhängare. 1800-talets socialdarwinism är ökad, även om det snarast var en slump att denna politiska åskådning, enligt vilken samhällets uppgift var att stöda, eller i varje fall inte motverka, utslagningen av de svaga, kom att förknippas med Darwins namn. Att så skedde är en idéhistorisk tragedi, jämförbar med det sätt på vilket **Nietzsche** har förknippats med nazismen.

Försöket att dra politiska slutsatser av evolutionstanken är förbundet med det av **Herbert Spencer** myntade slagordet "survival of the fittest". Det bygger på föreställningen att den biologiska evolutionen har ett mål, att det finns en enhetlig värdeskala mot vilken olika livsformer kan mätas. Detta är ett vulgärt missförstånd av Darwins tankar: graden av anpassning är alltid relativ till en given miljö, och miljöerna undergår ständiga förändringar. Ett statistiskt anpassningskrav skulle inte ha gett upphov till allt mera sammansatta organismer.

Men ännu idag används darwinismen i vissa kretsar som ideologiskt slagträ; den mest prominenta representanten för det här förhållningssättet är **Richard Dawkins**. Evolutionen åberopas visserligen inte längre som en måttstock för att bedöma olika individers värde, men enligt Dawkins erbjuder den ovedersägliga argument i kampen mot religionen. Men vi borde alltid vara på vår vakt när människor vill använda vetenskapliga idéer för att slå varandra i huvudet.

Här har vi, tror jag, en nyckel till att förstå kreationisternas motiv – något som många av dess kritiker förefaller ointresserade av att göra. Det som utmanar kreationisterna är framför allt evolutionsförespråkarnas utomvetenskapliga ambitioner, vad man kunde kalla den darwinistiska triumfalismen: den skadeglada övertygelsen att världen ingalunda styrs av någon försyn, att det kanske rentav, enligt de mest extrema förespråkarna, är styrka och hänsynslöshet som driver utvecklingen.

Vill seriösa biologer göra evolutionstanken acceptabel bland dem som misstror den borde de, tror jag, i stället för att fortsätta med sitt ställningskrig mot kreationismen, ta avstånd från de utomvetenskapliga anspråk som belastar den egna sidan.

Debatten mellan Darwins anhängare och motståndare har – liksom kyrkans kamp mot **Galilei** och den heliocentriska världsbilden – kommit att betraktas som ett paradigm för relationen mellan vetenskap och religion, något som har lett till ett missförstånd av vetenskapens roll i kulturen – och egentligen också av religionens. (Motsättningarna kring Darwin på 1800-talet följde i själva verket inte några förutsägbara linjer, både den anglikanska kyrkan och forskarsamfundet var delade.)

Man visar inte ett vetenskapligt sinnelag genom att dogmatiskt hålla fast i vissa favoritföreställningar, även om de råkar ha forskningen på sin sida. Ett vetenskapligt förhållningssätt kräver tvärtom ofta att man motstår intellektuella frestelser.

Att säga att vetenskaplighet innebär att man tror vissa saker och religion att man tror vissa andra saker är i båda fallen lika vilseledande. Snarare handlar det om förhållningssätt: i det ena fallet om en hållning till intellektuella frågor, i det andra fallet om en allmänare livshållning. Föreställningen att det finns ett plan, "världsbildsplanet", där vetenskap och religion möts och kolliderar är illusorisk. Världsbilder är inte vetenskapens affär, och inte heller religionens. ■